ISSN 1300-3372

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ

AYLIK DERGİ

393

SAYI 393 YIL XXXIV OCAK 1996

HÜSEYNÎ MAKAMINDAN REVÂNİ

Prof. Dr. Beynun AKYAVAŞ

Evliya Çelebi'nin tâbiriyle bir "bâğ-ı irem" olan Çengelköy'deki hâne-i vîranımızda millî kültürümüzle beslenecek Türk milletinin ne parlak ufuklara açılabileceği, millî kaynaklarla birbirine bağlanmış nesillerin ne yüksekliklere erişebileceği hususunda yâran ile sohbet ederken arka sokaktan bir feryat yükseldi: "Domaaatis, bataaatis"!... Bu, ihtiyar bir atın çektiği arabasına kurulup oturmuş satıcının feryadıydı. Sohbetimiz bölündü, istikamet değiştirdi. Aklıma hakikî bir İstanbul çocuğu ve büyük bir sanatkâr olan Ahmed Rasim Bey'in kendine has zarif üslûbuyla kaleme aldığı *Eşkâl-i Zaman* adlı eseri geldi.

Ahmed Rasim Bey, malûm olduğu üzere, yalnız yaşadığı devrin İstanbul'unu ve İstanbul manzaralarını sevimli kalemiyle tespit eden bir edip değil, aynı zamanda güfteleri ve besteleri de olan ve musikî terbiyesini Zekâi Dede Efendi'den almış ince ruhlu bir sanatkârdır.

Bilmem ki safâ, neş'e bu ömrün neresinde
Şâd olsa gönül bâri biraz son nefesinde
Hâlâ elem-i yâra tahammül hevesinde
Şâd olsa gönül bâri biraz son nefesinde

şarkısını söylerken Ahmed Rasim Bey'in akşamları evine pek geç saatlerde döndüğü, hattâ dönmeyi unuttuğu da olurmuş. Bir sabah tam kapıdan çıkarken hanımcağızı boynunu bükerek: "Bey, bu akşam geç kalma, erken gel" tenbihinde bulunmuş. Nazlı nazlı söylenen bu söz fevkalâde hassas bir insan olan Ahmed Rasim Bey'e uşşak makamında bestelenen meşhur şarkısını ilham etmiş:

Bu akşam gün batarken gel
Aman geç kalma erken gel
Tahammül kalmadı artık
Sakın geç kalma erken gel

Ahmed Rasim Bey'in eserlerinde İstanbul şehrini ve İstanbul hayatını bütün sihri, bütün güzelliği, bütün şirinliği ile bulmak mümkündür. Evler, sokaklar, meyhaneler, batakhaneler, kopuklar, tulumbacılar, mesire yerleri, vapurlar, kayıklar, gelenekler, görenekler, velhâsıl İstanbul ile alâkalı herşey fevkalâde renkli bir üslûpla kaleme alınmıştır.

Eşkâl-i Zaman'da İstanbul sokaklarının bugün artık yok olan seslerini duyar gibi oluruz:

- Gadâ...yif!

- Kuş lokumu... Revâni!

- *(Kesik ve dik)* Yafalarr!

- *(yılışık yılışık)* Bici, bici, muhallebici.

- Eski lâstikler alayım.

- Halvam...şek...ker!...

- *(cıyak cıyak)* kalaycii!

- *(Bariton)* Venedik sepetleri var, çamaşır se...petleri var...

- *(Primadonna)* Bil-lûr bar...dakları var, hoşaf kâseleri var...

- Hırr, hırr... Har har... Har har har!...

- *(Boru ile)*

Fistanikisu biçim biçim,
Ölüyorum senin için... ilh

- *(Şıkır, şıkır, şıkır)* Mâ'...cû...n.

- *(Hüngür hüngür)* Almalar, almaa...

- Metaksa...makaralar, tireler, zarif dantelâlar...

- *(Yavşak, yavşak)* Sıcak börek, teze börek.

- *(Sert)* Sulu limon!

- *(Alabildiğine bağırarak)* Havâdisli Tûran!

- *(Birdenbire)* Sütlü...

- Ey! Ey!... Sana bak!...

Sarhoşum of, sevdâlıyım of
Vallah Billâh severim hovardayı of

- *(Yanık, yanık)* Ne beyaz, ne çiçe...k ket-ten helvam!...

- *(Acı, acı)* Yangun...vaa...r!

- *(Yıvışık, yıvışık)* Simitçi, simitçi...A simitçi!...

- Hû, hû İllâllah,

Sesin kısılsın inşallah
Geçmez olasın mâşâllah,
Ninni benim gülüme, ninni!

Vaktiyle bir cerrahî dergâhının şeyhi evinde oturmuş pencereden sokağı seyrederken köşebaşından doğru "Revânüü" diye bas bas bağıran bir sokak satıcısı çıkagelmiş. Eski bir İstanbullu olan ve herhalde tasavvuf musikîsini iyi bilen şeyh efendi hemen cama vurup satıcıyı çağırmış ve otur bakalım karşıma dedikten sonra "Oğlum, burası İstanbul, buna revânüü demezler, revâni derler" demiş, ondan sonra da adama hüseynî nakamından revâni demeyi öğretmiş!... Hüseynî makamından revâni!... Bir meraktır sardı beni. Hüseynî makamından revâninin nasıl söylenebileceğini öğrenmek için Üsküdar'a indiğim bir gün doğru Emin Ongan Üsküdar Musikî Cemiyeti'ne gittim.

1918 senesinde "Anadolu Musikî Cemiyeti" adıyla kurulan, 1919 senesinde "Darülfeyz-i Musikî Cemiyeti" adını alan bu sanat yuvası 1923 senesinden itibaren "Üsküdar Musikî Cemiyeti" adıyla faaliyetine devam etmiş ve nihayet 1987 tarihinde isminin başına, büyük bir vefa duygusuyla, Cemiyet'in elli sene Hocalığını ve Başkanlığını yapan ve bütün hayatını Cemiyet'e vakfeden merhum Emin Ongan'ın adı getirilmiştir.

Bu tarihî müessesede fahrî olarak çalışan idealist Hocalar Türk musikîsine, dolayısıyla Türk kültürüne hizmet aşkı içinde bulunmakta ve Cemiyet'i daha da ilerilere götürmenin, değerli sanatkârlar yetiştirmenin şerefini taşımaktadırlar.

Emin Ongan Üsküdar Musikî Cemiyeti'nin kapısından içeriye girerken duyulan hoş sadâlarla heyecanlanmamak mümkün değildir. Kıymetli Başkan Şeref

Çakar, Alaattin Pakyüz ve Metin Özşamlı Hocalarla sohbet ise ayrı bir zevk. Kendilerine ziyaret sebebimi anlattıktan sonra bir kendine bir hâli perişanıma bakarak utana sıkıla hüseynî makamından revâninin nasıl söyleneceğini sordum. Sadece *do, re, mi* dediler ve makamlar üzerinde izahat vermek lûtfunda bulundular. Bu pek değerli sanat erbabıyla görüşürken hakikî sanatın ruhu bulutların üstüne taşıdığı, yükselttiği hakikatini bir defa daha gördüm ve varlığı ile iftihar etmemiz gereken Cemiyet'den gün batarken, kafamın içinde *do*'larla, *re*'lerle gönlüm bâri biraz şâd olmuş bir halde ayrıldım.